

УДК 342.9

*А. В. Осипчук
здобувач**Науково-дослідного інституту публічного права*

ПРИНЦИПИ ТА ЗАВДАННЯ ВЗАЄМОДІЇ ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ З ІНШИМИ ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ

Постановка проблеми. Аналіз будь-якого юридичного явища в обов'язковому порядку має показувати внутрішню сутність та цілі існування останнього. Так, взаємодія в рамках роботи органів прокуратури України займає важливе місце в їх функціоналі. Окрім того, зазначена категорія має особливе призначення, адже для неї характерні власні принципи та завдання. Дослідження принципів та завдань взаємодії прокуратури України з іншими правоохоронними органами дозволить зрозуміти правову природу взаємодії, як невід'ємного аспекту поточної діяльності прокурорських органів в Україні.

Стан дослідження проблеми. Стаття базується на численних напрацюваннях вчених, які досліджували в своїх роботах особливості принципів та завдань в різних наукових галузях, а саме: Ц.А. Ямпольської, Ф.М. Фаткулліна, О.М. Бандурки, Г.В. Атаманчука, С.С. Алексеєва, А.Ф. Черданцева, С.Е. Фролов, Н.Г. Александрова, В.О. Котюка тощо. Незважаючи на велику кількість наукових праць присвячених аналізу принципів права та завдань правового регулювання, принципи та завдання взаємодії сучасної прокуратури України з іншими правоохоронними органами в умовах їх реформування залишились по за увагою вчених

Метою статті є оцінка та визначення основоположних принципів та завдань взаємодії прокуратури України з іншими правоохоронними органами нашої держави. Для цього: узагальнено наукові підходи щодо визначення поняття принципів та щодо їх переліку; та охарактеризовано завдання взаємодії прокуратури України з іншими правоохоронними органами.

Наукова новизна дослідження. Наукова новизна проведеного дослідження полягає в тому, що ця робота є першою комплексною науковою працею, де приділено увагу аналізу сутності правових принципів такої вузької сфери, як взаємодія прокуратури з іншими правоохоронними органами, а також окресленню завдань подібної взаємодії

Виклад основного матеріалу. Варто відмітити, що принципи пронизують всю юридичну реальність нашої держави. Зокрема, в багатьох нормативно-правових актах можна знайти безліч відсилок до принципів (синонімічна форма «засади») відповідних явищ, на кшталт, принципи кримінального процесу, засади діяльності прокуратури,

ри, принципи оперативно-розшукової діяльності, тощо. Проте, перелічуючи ті чи інші принципи законодавець не вказує, яку саме цінність вони в собі несуть та яку частину правового явища виражають.

Варто вказати, що слово «принцип» (від латинського «principium» – початок, основа) в словникової літературі тлумачиться таким чином:

- основне, вихідне положення якої-небудь системи, якогось учення, теорії, науки, ідеологічного напрямку тощо;

- основна особливість устрою, дії механізму, пристрою, тощо;

- внутрішня переконання у чому-небудь, головна норма поведінки, точка зору на що-небудь [1, с. 984; 2, с. 1125; 3, с. 461].

Окрему теоретичну позицію з приводу значення категорії принципів мають представники юридичної науки, які також розглядають її цілком по-різному. Так, на думку С.С. Алексеєва принципи права – це загальні положення, тобто специфічні для даної галузі права ідеї, загальні моменти, що характеризують її з погляду змісту. Принципи і загальні положення додають галузі особливого вигляду [4, с. 209]. А.Ф. Черданцев вважає, що принципи права, – це основні вихідні положення, що юридично закріплюють об'єктивні закономірності суспільного життя [5, с. 186].

Тож, основуючись на викладених особливостях ми дійшли висновку, що принципи взаємодії прокуратури України з іншими правоохоронними органами – це базові, основоположні, керівні ідеї, вихідні, абстрактні засади організаційно-адміністративної діяльності прокуратури за напрямом взаємодії з іншими органами державної влади та правоохоронними органами, які втілено у нормах регламентуючої даний процес системи нормативно-правових актів.

Незважаючи на «розчинюваність» принципів у нормах правової системи держави, принципи взаємодії прокуратури України з іншими правоохоронними органами ніяким чином на сьогоднішній день в законодавстві не окреслені. Водночас, у положеннях законах та підзаконної бази наводиться перелік принципів, які стосуються різних сфер роботи органів прокуратури, у тому числі в галузі взаємодії з правоохоронними органами. Наприклад, в Законі України «Про прокуратуру» від 14.10.2014 № 1679-VII вказано, що діяльність прокуратури ґрунтується на таких принципах: верховенства

права та визнання людини, її життя і здоров'я, честі і гідності, недоторканності і безпеки найвищою соціальною цінністю; законності, справедливості, неупередженості та об'єктивності; територіальності та презумпції невинуватості тощо [6].

В цей же час в іншому нормативному акті, спільному Наказі «Про затвердження Положення «Про координацію діяльності правоохоронних органів по боротьбі із злочинністю та корупцією»» від 26.04.2012 № 43/375/166/353/284/241/290/236 визначаються принципи координаційної діяльності, одного з ключових типів взаємодії прокуратури з правоохоронними органами нашої держави. Відповідно до тексту документу основними принципами координації є:

- законність, рівність суб'єктів координаційної діяльності у визначенні проблемних питань щодо запобігання і протидії злочинності та корупції, розробці пропозицій щодо заходів, спрямованих на їх подолання;

- самостійність кожного правоохоронного органу при реалізації узгоджених рішень;

- відповідальність керівників правоохоронних органів, в межах їх компетенції, за якісне і своєчасне виконання узгоджених заходів;

- гласність щодо проведення координаційних заходів, висвітлення результатів проведеної роботи у засобах масової інформації в межах, які не суперечать вимогам законодавства про захист прав, свобод людини і громадянина, державної та іншої таємниці [7].

У правовій науці також відсутні підходи до визначення переліку принципів взаємодії прокуратури та інших правоохоронних органів. Проте, у юридичній доктрині можна знайти велику кількість теорій щодо розподілу та класифікації принципів у праві в цілому. Даний момент потребує уваги, адже принципи взаємодії прокуратури з правоохоронними органами формують собою окрему групу основоположних засад специфічного типу. Так, наприклад, виділяють загальносоціальні (економічні, соціальні, політичні, ідеологічні, морально-духовні, релігійні, естетичні) та спеціально-соціальні (юридичні, правові) принципи, до яких, своєю чергою, включають загальні (принципи свободи, справедливості, рівності, гуманізму, демократизму, законності), й галузеві та міжгалузеві принципи. Відповідно до іншої класифікації, виокремлюють загальноправові принципи права (демократизм, законність, гуманізм, рівність усіх перед законом, взаємна відповідальність держави та особи, втілення соціальної справедливості), галузеві й міжгалузеві (до яких, зокрема, відносять гласність судочинства й матеріальну відповідальність), принципи інститутів (неприйняття подвійного громадянства чи охорони й захисту всіх форм власності). Також, виокремлюють типологічні принципи, зокрема

рабовласницького, феодального типу та сучасних перехідних типів правових систем – загальнолюдські й конкретно історичні принципи права. Низка науковців визнає тільки три види принципів – це загальні (принцип соціальної свободи, соціальної справедливості, демократизму, гуманізму, рівноправ'я, єдності юридичних прав та обов'язків, відповідальності за вину, законності), міжгалузеві та галузеві [8, с. 48–49].

На наш погляд, при безпосередньому виділенні принципів взаємодії прокуратури України із правоохоронними органами варто керуватись тим, що означена категорія є неординарною та специфічною. В її межах виникають суспільні відносини не типові для поточної роботи прокурорських та інших правоохоронних органів. В зв'язку із цим, не можна говорити про однозначний набір якихось конкретних принципів, що характеризують дану взаємодію. Ми переконані, вона об'єднує в собі комплекс різних вихідних ідей як загальноправового, так і міжгалузевого, галузевого типу, а також принципи роботи органів прокуратури в цілому, принципи координаційної діяльності тощо. Іншими словами, принципи взаємодії прокуратури України із правоохоронними органами – це унікальна група юридичних засад до яких відноситься:

- 1) принцип верховенства права. Відповідно до Конституції України в державі визначається і діє принцип верховенства права. Конституція України має найвищу юридичну силу. Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй. Норми Конституції України є нормами прямої дії [9]. Також варто відзначити Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання) від 2 листопада 2004 р. № 15-рп/2004, в якому зазначається, що верховенство права – це панування права в суспільстві. Верховенство права вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність, зокрема у закони, які за своїм змістом мають бути проникнуті передусім ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності тощо [10]. Отже, зміст принципу верховенства права передбачає, що основою регулювання відносин які виникають під час взаємодії прокуратури з іншими правоохоронними органами країни є виключно право, а не будь-які інші регулятори суспільних відносин;

- 2) принцип законності. Варто відмітити, що принцип законності прямо корелюється із вихідною ідеєю верховенства права. В законодавчій базі не має на сьогоднішній день визначення зазначеної юридичної засади. Однак, у теоретико-правовій сфері, наприклад, С.С. Алексєєв розглядає закон-

ність як реальність права, таку реальність, коли його вимоги гарантовані можливістю послідовного, повного і неухильного втілення в життя». Він справедливо вважає, що поняття «законність» розкриває зміст правової дійсності, практичне здійснення правових норм, ідейно-політичних основ правової системи, її зв'язки з суспільно-політичними інститутами, з політичним режимом цього суспільства [11]. Таким чином, законність взаємодії прокуратури та інших правоохоронних органів держави виражається у тому, що реалізація подібної взаємодії можлива виключно в тих межах, які встановлено чинним законодавством нашої держави, норми якого забезпечують регламент суспільних відносин у вказаній сфері. Крім того, в процесі взаємодії прокуратура та інші органи влади зобов'язані провадити свою діяльність тільки в межах покладених на них законом повноважень та функцій;

3) принцип рівності. Зазначена вихідна засада диктується ключовими ознаками явища взаємодії. Так, відповідно до даного принципу взаємодія прокуратури з іншими правоохоронними органами відбувається за умови повної самостійності, незалежності всіх учасників даного процесу, які провадять свою діяльність у партнерських відносинах, в межах яких виконувані заходи доповнюють зміст одне одного, а не взаємовиключаються;

4) принцип компетентності. Термі «компетенція» в літературі тлумачиться як категорія, яка визначає певний обсяг прав і обов'язків органу державної влади [12, с.103]. Як і інші органи влади прокуратура має визначене законодавство коло прав, обов'язків та функцій. При взаємодії з іншими правоохоронними органами прокуратура не може переймати компетенцію інших відомств, незаконно «привласнювати» собі «чужі» повноваження. В даному аспекті взаємодія повинна використовуватись як механізм більш якісної реалізації свої власних прав, обов'язків та функцій за наявності допомоги ззовні;

5) принцип гласності. Даний принцип передбачає вимогу щодо інформування населення щодо заходів, проведених прокуратурою спільно з іншими правоохоронними органами, досягнутих результатів та окреслених на майбутнє цілей;

6) принцип ефективності. Останній за виділеним нами переліком принципом є вихідна засада, відповідно до змісту якої взаємодія прокуратури та правоохоронних органів України має відбуватись за тими напрямками, де подібна взаємодія буде, по-перше, ефективною та потрібною, по-друге, можливою до реалізації, по-третє, буде вести до покращення національної правоохоронної системи та комплексної захищеності прав та свобод населення.

Другим об'єктом розпочатого у даній статті дослідження постає завдання взаємодії органів прокуратури та правоохоронних органів України.

В загальнонауковій теорії завдання розкриваються, як комплекс питань необхідних до вирішення; конкретний і найближчий напрям діяльності; тощо. [13, с. 58; 14, с. 60].

Тобто, завдання – це набір необхідний до реалізації положень, які формують собою певну, заздалегідь визначену мету. Іншими словами, завдання є роздробленою на конкретні аспекти метою. Проте, ані завдання, ані мету взаємодії прокуратури України з іншими правоохоронними органами на сьогодні не визначено в нормативно-правовій базі та доктринальній сфері. Лише в окремих підзаконних документах можна знайти норми, які окреслюють цілі конкретних напрямів співпраці прокуратури з тими чи іншими органами влади та відомствами правоохоронної системи. Наприклад, в тому ж Наказі «Про затвердження Положення «Про координацію діяльності правоохоронних органів по боротьбі із злочинністю та корупцією»» від 26.04.2012 № 43/375/166/353/284/241/290/236 вказується, що завданнями координації є:

- визначення основних напрямів запобігання і протидії злочинності та корупції на основі аналізу їх структури, динаміки та прогнозування тенденцій розвитку цих негативних явищ;

- розробка, узгодження і виконання спільних заходів, спрямованих на своєчасне виявлення, розкриття, припинення та попередження злочинних і корупційних проявів, усунення причин та умов, що їм сприяли;

- підготовка пропозицій з удосконалення законодавства, спрямованих на підвищення ефективності правоохоронної діяльності, протидії злочинності та корупції [7].

У спільному Наказі «Про затвердження Порядку взаємодії органів державної контрольно-ревізійної служби, органів прокуратури, внутрішніх справ, Служби безпеки України» від 19.10.2006 № 346/1025/685/53 зауважено, взаємодія в зазначеному напрямку спрямована на забезпечення ефективної співпраці між органами державної контрольно-ревізійної служби та органами прокуратури, внутрішніх справ і Служби безпеки України з питань розгляду звернень правоохоронних органів, призначення, організації та проведення ревізій за ними, передачі їм матеріалів ревізій за власною ініціативою органів ДКРС, зворотного інформування про результати розгляду переданих матеріалів, виділення спеціалістів органів ДКРС, інших питань [15].

Висновки. Отже, як бачимо з наведених положень нормативних актів, завдання взаємодії прокуратури з іншими правоохоронними органами є цілком різноплановими. Здебільшого вони стосуються тих конкретних моментів спільної роботи органів влади, які є офіційно обґрунтованими, тобто, тих, що стосуються якоїсь конкретної сфери в якій потрібна консолідація заходів, методів

та засобів адміністративного впливу. Через це, метою взаємодії, на наш погляд, варто визначити забезпечення належної роботи правоохоронного сектору держави задля підтримки найвищого рівня захищеності людей та громадян, їх життя, здоров'я, а також прав та законних інтересів. Ми дійшли висновку, що дана мета виражена у наступному колі завдань взаємодії прокуратури з іншими правоохоронними органами:

- визначення та реалізація пріоритетних напрямів протидії злочинності на території України;
- проведення комплексної аналітичної роботи щодо визначення динаміки, структури, характеру та інших показників злочинності на території України;
- забезпечення законності в процесі провадження правоохоронними органами покладених на них законодавством функцій з метою недопущення порушення прав та свобод людини і громадянина;
- формування нормативної бази взаємодії прокуратури та інших правоохоронних органів;
- проведення спільних організаційних, практично-реактивних, консультативно-інформаційних заходів з метою спільного координування дій за напрямом протидії злочинності та підтримки правоохоронного сектору держави в цілому;
- підготовка пропозицій з удосконалення чинного законодавства України, в аспекті підвищення якості та ефективності нормативного матеріалу в сфері правоохоронної діяльності.

Література

1. Большой толковый словарь русского языка / сост. и гл. ред. С. А. Кузнецов. СПб.: «Норинт», 2000». 895 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. К.: Ірпінь; ВТФ «Перун», 2005. 1884 с.
3. Подорожній Є.Ю. Особливості юридичної відповідальності у трудовому праві України: дисертація. Харків: Харківський національний університет внутрішніх справ. 2016. 426 с..
4. Проблемы теории государства и права / Под ред. С.С. Алексеева. М.: Юрид. лит., 1987. 447 с.
5. Черданцев А.Ф. Теория государства и права: Учебник для вузов. М.: Юрайт-М, 2002. 432 с.
6. Про прокуратуру: закон України від 14.10.2014 № 1697-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 2-3, ст.12.
7. Про затвердження Положення «Про координацію діяльності правоохоронних органів по боротьбі із злочинністю та корупцією»: наказ, положення від 26.04.2012 № 43/375/166/353/284/241/290/236. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0043900-12#Text>.
8. Сушко Є.Р. Дослідження принципів права (деякі загальнотеоретичні аспекти). *Часопис Київського університету права*. 2006. № 4. С. 47-52.
9. Конституція України: закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Офіційний вісник України*. 2010 № 72/1, ст. 2598.
10. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням Київської міської

ради професійних спілок щодо офіційного тлумачення частини третьої статті 21 Кодексу законів про працю України (справа про тлумачення терміну «законодавство»): від 9 лип. 1998 р.: *Справа № 12-рп/98. Офіційний вісник України*. 1998. № 32, стор. 59.

11. Алексеев С. С. Теория права. М.: БЕК., 1994. 187 с.
12. Дерезь В.А. Правове регулювання компетенції центрального органу виконавчої влади у сфері господарювання. *Часопис Київського університету права*. 2007. № 4. С. 103–108.
13. Головкин О. Цілі та завдання державного контролю у галузі охорони довкілля в Україні. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2011. № 3. С. 54–61.
14. Якимчук Н. Структура правового статусу розпорядників бюджетних коштів. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2010. № 1. С. 54–63.
15. Про затвердження Порядку взаємодії органів державної контрольно-ревізійної служби, органів прокуратури, внутрішніх справ, Служби безпеки України: наказ від 19.10.2006 № 346/1025/685/53. *Офіційний вісник України*. 2006. № 44, ст. 162.

Анотація

Осилчук А. В. Принципи та завдання взаємодії прокуратури України з іншими правоохоронними органами. – Стаття.

Проаналізовано особливості категорії принципів з позиції різних наукових галузей та вчених переконань. Сформовано авторське визначення категорії принципів взаємодії прокуратури України з іншими правоохоронними органами, під яким запропоновано розуміти базові, основоположні, керівні ідеї, вихідні, абстрактні засади організаційно-адміністративної діяльності прокуратури за напрямом взаємодії з іншими органами державної влади та правоохоронними органами, які втілено у нормах регламентуючої даний процес системи нормативно-правових актів. На основі розгляду законодавчих положень оцінено та перелічено завдання взаємодії прокуратури з правоохоронними органами в нашій державі.

Ключові слова: принципи права, принципи взаємодії, завдання взаємодії, правоохоронні органи, прокуратура.

Аннотация

Осилчук А. В. Принципы и задачи взаимодействия прокуратуры Украины с другими правоохранительными органами. – Статья.

Проанализированы особенности категории принципов с позиции различных научных отраслей и ученых убеждений. Сформирован авторское определение категории принципов взаимодействия прокуратуры Украины с другими правоохранительными органами, под которым предложено понимать базовые, основополагающие, руководящие идеи, исходящие, абстрактные принципы организационно-административной деятельности прокуратуры по направлению взаимодействия с другими органами государственной власти и правоохранительными органами, воплощено в нормах регламентирующей данный процесс системы нормативно-правовых актов. На основе рассмотрения законодательных положений оценены и перечислены задачи взаимодействия прокуратуры с правоохранительными органами в нашей стране.

Ключевые слова: принципы права, принципы взаимодействия, задачи взаимодействия, правоохранительные органы, прокуратура.

Summary

Osychnuk A. V. Principles and tasks of interaction of the Prosecutor's Office of Ukraine with other law enforcement agencies. – Article.

The peculiarities of the category of principles from the standpoint of different scientific fields and scientific beliefs are analyzed. The author's definition of the category of principles of interaction of the Prosecutor's Office of

Ukraine with other law enforcement agencies has been formed. this process is a system of regulations. On the basis of consideration of legislative provisions the tasks of interaction of prosecutor's office with law enforcement agencies in our state are estimated and listed.

Key words: principles of law, principles of interaction, tasks of interaction, law enforcement agencies, prosecutor's office.